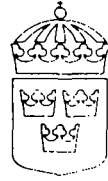

Kulturutskottets betänkande

1986/87:8

om tjänstebostäder för präster och om förvaltningen
av kyrklig jord (prop. 1986/87:13)

KrU
1986/87:8

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker ett förslag i propositionen om att pastoraten i fortsättningen själva skall få bestämma i vad mån kyrkoherdar och komministrar skall anvisas tjänstebostäder. Utskottet tar upp frågan om i vilka fall det kan finnas skäl att bibehålla tjänstebostadssystemet. Utskottet anför vidare vissa synpunkter på frågan om ett pastorat som avskaffat detta system bör åläggas att erbjuda en präst bostad i prästgård men avstyrker motionsförslag om lagstiftning i detta hänseende. Utskottet föreslår att reformen skall träda i kraft först vid nästa årsskifte.

Utskottet utgår från att pastoraten även i fortsättningen känner ett starkt ansvar för att bevara kulturhistoriskt värdefulla prästgårdsmiljöer. Utskottet framhåller även vikten av att de kulturminnesvårdande myndigheterna beaktar de betydande kulturvärden som prästgårdarna representerar.

Efter hörande av skatteutskottet anför kulturutskottet vissa synpunkter rörande prästernas faktiska bostadskostnader.

Utskottet avstyrker ett förslag i propositionen om avskaffande av de särskilda boställsnämnder som för närvarande utövar den närmare tillsynen av pastoratens förvaltning av den kyrkliga jorden. Utskottet anser att det inte finns skäl att föregripa den allsidiga prövning av svenska kyrkans organisation som riksdagen får göra med anledning av en i slutet av året väntad proposition som bygger på förslag av 1982 års kyrkokomité.

De socialdemokratiska ledamöterna i utskottet reserverar sig till förmån för förslaget i propositionen.

Propositionen

I proposition 1986/87:13 föreslår regeringen (civildepartementet) efter att ha inhämtat yttrande från kyrkomötet att riksdagen antar i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader,
 2. lag om ändring i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord.
- Lagförslagen fogas vid betänkandet som *bilaga 1*.

I motion 1986/87:Kr101 av Ingrid Sundberg m. fl. (m) yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande boendekostnader i prästgårdar,
2. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i denna del beslutar att lagändringarna skall träda i kraft den 1 januari 1988.

I motion 1986/87:Kr102 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts angående beräkningen av bostadsförmånsvärdet och hyran för de präster som åläggs att bo i tjänstebostad.

I motion 1986/87:Kr103 av Sven-Eric Lorentzon (m) och Arne Svensson (m) yrkas att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag om boställsnämndernas framtida ställning.

I motion 1986/87:Kr104 av Gunhild Bolander (c) yrkas

1. att riksdagen beslutar om en ändring av lagen så att pastoraten åläggs att anvisa tjänstebostad om hyresmarknad saknas.
2. att riksdagen hos regeringen begär utredning av frågorna kring prästgårdarnas framtida användning och om täckandet av de kostnader som kan uppstå för pastoraten för prästgårdar som inte längre är tjänstebostad.

I motion 1986/87:Kr105 av Karl Boo (c) och Kerstin Göthberg (c) yrkas att riksdagen beslutar om sådan lagändring att pastoraten åläggs att erbjuda bostad åt präst på landsbygden.

I motion 1986/87:Kr106 av Karl Boo m. fl. (c, fp, vpk) yrkas att riksdagen avslår proposition 1986/87:13 i den del som berör förvaltningen av kyrklig jord.

I motion 1986/87:Kr107 av Jan Fransson (s) och Håkan Strömberg (s) yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts om behovet av bibehållen kompetens i frågor om arrendevärdering av kyrklig jordegendom.

Ärendets beredning

Utskottet har i ärendet inhämtat yttranden från konstitutionsutskottet (KU 1986/87:6 y) och skatteutskottet (SkU 1986/87:2 y). Yttrandena fogas vid betänkandet som *bilaga 3* och *bilaga 4*.

Konstitutionsutskottet har överlämnat en skrivelse från Svenska kyrkans personalförbund.

Kulturutskottet har uppvaktats av Sveriges jordbruksarrendatorers förbund som också överlämnat en skrivelse.

Utskottet

I betänkandet behandlas förslag av regeringen i proposition 1986/87:13, vilka i huvudsak innebär att pastoraten själva skall få bestämma i vad mån

kyrkoherdar och komministrar skall anvisas tjänstebostäder samt att boställsnämnderna, som nu utövar den närmare tillsynen av pastoratens förvaltning av den kyrkliga jorden, skall avskaffas.

KrU 1986/87:8

Prästernas tjänstebostäder

För närvarande gäller i korthet följande om tjänstebostäder för präster. Pastoratet tillhandahåller i allmänhet tjänstebostad åt ordinarie församlingspräst. Denna förpliktelse grundar sig på regeringsbeslut. Prästen är skyldig att bo i anvisad bostad. Om pastoratet medger det eller om det finns särskilda skäl kan dock domkapitlet besluta om befrielse från bostadstvånget.

I propositionen föreslås att pastoraten i fortsättningen själva skall bestämma om innehavaren av en tjänst som kyrkoherde eller komminister skall anvisas tjänstebostad. Om sådan bostad anvisas skall innehavaren av tjänsten liksom nu vara skyldig att bo i tjänstebostaden, såvida inte domkapitlet medger befrielse från bostadstvånget.

Förslaget i propositionen innebär också att pastoratet, sedan tjänsten tillsatts, skall få meddela ett beslut om att anvisa tjänstebostad eller att upphäva ett sådant beslut endast om prästen samtycker till det. Särskilda övergångsbestämmelser föreslås för präster som vid lagens ikraftträdande bor i en anvisad tjänstebostad. Även för de fall där skyldighet enligt de nya bestämmelserna kommer att föreligga för en präst att bo i tjänstebostad bör enligt vad som anförs i propositionen reglerna om tjänstebostadshyra i förordningen (1961:333) om tjänstebostadshyror för präster gälla. Utskottet återkommer till frågan om hyreskostnaderna i följande avsnitt.

I den här behandlade delen av propositionen har väckts flera motionsyrkanden. Inte i något av yrkandena framställs krav på att regeringens förslag skall avslås. För att motverka icke önskvärda konsekvenser av ett genomförande av propositionsförslaget föreslås emellertid viss ändring eller komplettering av lagstiftningen på området eller viss utredning. I en motion föreslås en senareläggning av ikraftträdandet av de nya reglerna.

I motion Kr105 (c) framhålls att kyrkan och prästgården av hävd varit en kulturell samlingspunkt på den svenska landsbygden och att detta arv nu riskerar att förskingras om inte prästerna också i fortsättningen kan beredas möjlighet att bo i närheten av kyrkan. Motionärerna framhåller att det särskilt på landsbygden, där ofta en egentlig hyresmarknad saknas, finns risk för att prästen bosätter sig i en tätort utanför församlingen. Särskilt stiftstäderna kan framstå som lockande. Motionärerna vill att tjänstebostadstvånget avskaffas men att pastoraten skall åläggas att erbjuda bostad åt präst på landsbygden. Ett likartat yrkande, som dock i formellt hänseende synes innebära att tjänstebostadssystemet delvis skall bibehållas, framställs i motion Kr104 (c). I denna motion vill motionären också att riksdagen skall begära utredning av frågorna kring prästgårdarnas framtida användning och om täckandet av de kostnader som kan uppstå för pastoraten för prästgårdar som inte längre är tjänstebostad. Som skäl för yrkande om en senareläggning med ett halvår till den 1 januari 1988 av ikraftträdandet av reformen anförs i motion Kr101 (m) att den prästgårdsinventering som pågår och som syftar till

att klarlägga vilka prästgårdar som är särskilt skyddsvärda bör få slutföras innan reformen träder i kraft.

Enligt föredragande statsrådets uppfattning finns det mycket som talar för att det nuvarande tjänstebostadssystemet för prästerna helt avskaffas. Systemet med tjänstebostäder har i huvudsak utvecklats inom statsförvaltningen. Rätten till fri bostad är inte längre en löneförmån för församlingsprästerna, och dessa betalar i dag i princip marknadsmässiga hyror.

Även utskottet anser att starka skäl talar för att man avskaffar tjänstebostadssystemet för präster och därmed i detta hänseende gör dem jämställda med andra tjänstemannagrupper. I propositionen erinrar emellertid föredragande statsrådet om att det – som svenska kyrkans centralstyrelse och en del andra remissinstanser har påpekat – kan finnas vissa situationer då det är särskilt angeläget att pastoratet alltjämt kan erbjuda en tjänstebostad åt prästen. Han anför följande:

Jag kan tänka mig att detta kan vara aktuellt av kulturhistoriska hänsyn eller av rekryteringsskäl. I vissa fall har pastoraten kanske kulturhistoriskt värdefulla prästgårdsbyggnader, som både med hänsyn till sin belägenhet och till det önskvärda i att de bevaras som en levande miljö bör upplåtas som tjänstebostad åt en prästfamilj också i framtiden. Om pastoraten i sådana fall vill behålla en prästgård, kan det innebära ett ekonomiskt betydande åtagande. Pastoratet kan för den skull vilja försäkra sig om att prästen verkligen kommer att bo i prästgården. Detta kan åstadkommas genom tjänstebostadssystemet. I vissa glesbygder kanske det inte heller finns någon annan lämplig lösning på prästernas bostadsfråga.

Föredragande statsrådet anför i anslutning härtill att man enligt hans mening således bör sträva efter att avskaffa tjänstebostadssystemet och att endast när det i det enskilda fallet finns särskilda skäl bör anvisa en tjänstebostad åt en präst. Då det gäller frågan om när sådana skäl föreligger innebär uttalandena i propositionen ett ställningstagande av innehåll att det främst är i sådana pastorat i vilket det saknas en tätort med god tillgång på bostäder som det kan finnas anledning att behålla tjänstebostadssystemet men att det däremot bör kunna ske en utveckling av systemet i tätorter om det inte är fråga om särskilt unika miljöer från kulturhistorisk synpunkt. Det bedöms emellertid inte vara lagtekniskt möjligt att knyta an de situationer i vilka tjänstebostadssystemet bör behållas till sådana begrepp som glesbygd, kulturhistoriskt värdefull miljö, bristande tillgång på bostäder etc. Förslaget i propositionen innebär i stället att man – i likhet med vad svenska kyrkans centralstyrelse förordat – väljer den lösning av den lagtekniska frågan att man bereder pastoraten möjlighet att efter egen prövning få anvisa bostaden som tjänstebostad åt kyrkoherde eller komminister.

Utskottet ansluter sig till den lösning av tjänstebostadsfrågan som i enlighet med det sagda föreslås i propositionen och som tillstyrks av kyrkomötet. En sådan lösning innebär att det helt överläts på pastoraten att göra de överväganden mellan olika intressen som kan finnas i det enskilda fallet. I enlighet med synsättet att prästerna så långt möjligt bör jämställas med andra tjänstemannakategorier måste härvidlag prästernas intresse att, då möjlighet finns, själva få välja bostad självfallet väga tungt. Motstående intressen kan dock ge ett pastorat anledning att även i fortsättningen behålla

en prästgård som tjänstebostad. Utskottet anser sig ha befogad anledning utgå från att pastoraten även i fortsättningen känner stort ansvar för att bevara kulturhistoriskt värdefulla prästgårdsmiljöer. Detta intresse är av den karaktären att det kan motivera att en prästgård behålls som tjänstebostad. Så kan vara fallet även på de orter där det finns en bostadsmarknad och prästerna således skulle kunna lösa sin bostadsfråga på annat sätt. I sammanhanget finns skäl att erinra om möjligheterna för prästerna att hos domkapitlet ansöka om befrielse från bostadstvånget, en möjlighet som bör finnas även i fortsättningen (se prop. s. 13).

Att det också kan finnas skäl att bibehålla en prästgård som tjänstebostad i fall då det inte finns någon bostadsmarknad på orten har framhållits i propositionen. Utskottet delar denna uppfattning. Utskottet vill med anledning av motion Kr105 framhålla att det ur kyrklig synpunkt många gånger är naturligt att präst erbjuds bostad i prästgård. Detta gäller särskilt i landsbygdspastorat och då prästgård ligger i anslutning till församlingskyrka. Om en sådan möjlighet utnyttjas kan detta ofta bidra till att främja församlingsarbetet genom närhet och gemenskap. Utskottet förutsätter att pastoraten beaktar denna aspekt då det gäller församlingsprästernas bostadsfråga. Utskottet är dock inte berett att förorda en lagstiftning av innehåll att pastoraten skulle åläggas en skyldighet i angivna hänseende. Det får ankomma på pastoraten att själva ta ställning till om och i vad mån de skall erbjuda bostad åt församlingspräst.

I enlighet med det anförda tillstyrker utskottet förslaget i propositionen om tjänstebostadssystemet och avstyrker motion Kr104 yrkande 1 och motion Kr105.

Regeringens förslag innebär ändringar i lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader och lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord. Utskottet har inte något att erinra mot utformningen av förslagen i propositionen.

Då det gäller ikraftträdandetidpunkten finns skäl att anföra följande.

Som framhålls i propositionen och som delvis berörts i det föregående representerar många prästgårdar betydande kulturhistoriska värden. Det är därför av vikt att sådana värden inte går till spillo vid en avveckling av tjänstebostadssystemet. Mot denna bakgrund har ett tidigare påbörjat och med varierande intensitet och ambitionsgrad bedrivit arbete med en inventering av landets prästgårdar påskyndats och tillförts särskilda resurser. Resultatet av denna inventering bör som utvecklas i propositionen (s. 14) kunna bli av stort värde vid bedömningen av den framtida användningen av prästgårdarna. Under remissbehandlingen av den PM som ligger till grund för propositionen har framhållits betydelsen av att prästgårdsinventeringen avslutas innan tjänstebostadsreformen träder i kraft (se prop. s. 108).

Utskottet har inhämtat att prästgårdsinventeringen nu är slutförd så till vida att en redovisning till riksantikvarieämbetet gjorts från hela landet. Utskottet har vidare inhämtat att materialet förs in i ett dataregister och att detta beräknas vara upprättat inom kort. Även om inventeringen således kommer att vara slutförd före den i propositionen föreslagna tidpunkten för ikraftträdandet av tjänstebostadsreformen, anser utskottet – med hänsyn till vikten av att kulturminnesvårdens intressen tillvaratas och till att riksdagsbeslutet bör föreligga i god tid före lagstiftningens ikraftträdande – det vara

motiverat att senarelägga reformen ett halvår. Därigenom ges såväl riksantikvarieämbetet som länsstyrelser och pastorat visst rådrum då det gäller att ta ställning till åtgärder som kan vara påkallade i de fall då ett avskaffande av tjänstebostadssystemet blir aktuellt redan vid reformens ikraftträdande. Utskottet tillstyrker i enlighet med det sagda yrkandet i motion Kr101, såvitt däri yrkas att reformen skall träda i kraft först den 1 januari nästa år (yrk. 2).

Kyrkomötet har anhållit att regeringen låter utreda vissa frågor, bland dem frågan om prästgårdarnas framtida användning.

I propositionen framhåller föredragande statsrådet att han inte avser att återkomma till regeringen med förslag om utredning av frågorna (prop. s. 49). Han uttalar i sammanhanget bl. a. att han utgår ifrån att de kulturminnesvårdande myndigheterna bevakar frågan om prästgårdarnas framtida användning. Utskottet vill i linje härmed starkt understryka vikten av att dessa myndigheter beaktar de betydande kulturvärden prästgårdarna representerar. Utskottet avstyrker motion Kr104, såvitt motionärerna däri framställer krav i samma hänseende som kyrkomötet gjort (yrk. 2 delvis). Även ett yrkande om utredning om täckande av de kostnader som kan uppstå för pastoraten för prästgårdar som inte längre är tjänstebostad avstyrks (yrk. 2 delvis).

Boendekostnaderna för församlingsprästerna

I samband med förslaget om ändringar av reglerna för det nuvarande tjänstebostadssystemet berörs i propositionen frågan om beskattning av förmån av bostad (s. 13). Det uttalas att i och med att bostaden upphör att vara tjänstebostad gäller inte heller reglerna om tjänstebostadshyra. Prästen kan alltså antingen få betala hyra för hela bostaden eller, om hyran sätts för lågt, riskera oförutsedda beskattningseffekter.

I två motioner, Kr101 (m) och Kr102 (fp), samt i en skrivelse från Svenska kyrkans personalförbund tas frågan om prästernas faktiska boendekostnader upp. Yrkandena i motionerna innebär att riksdagen bör uttala att hyreskostnaderna för präster som tvingas bo i tjänstebostäder bör begränsas utan att negativa effekter i form av beskattning av förmån av bostad skall behöva uppkomma. Även i motiveringen till motion Kr105 (c) framförs synpunkter av likartat innehåll.

Personalförbundet har tolkat det inledningsvis återgivna uttalandet i propositionen så att präster som anvisats tjänstebostad och präster som bebor prästgårdarna frivilligt kan komma att behandlas olika vid beskattningen. Enligt förbundets mening är det angeläget att beskattningsfrågan regleras i skattelagstiftningen.

Skatteutskottet har på hemställan av kulturutskottet yttrat sig i här aktuell del av ärendet (se bilaga 4). Skatteutskottet lämnar en relativt utförlig redovisning för gällande allmänna regler om förmånsbeskattning av bostäder och om problem m. m. vid beskattning av prästernas tjänstebostäder. Redovisningen har följande innehåll.

Gällande beskattningsregler innebär att förmån av bostad som tillhandahålls av arbetsgivaren skall redovisas såsom inkomst av tjänst. Förmånens värde beräknas i allmänhet till vad som motsvarar marknadsvärdet (ortens

pris) för liknande bostäder, efter avdrag för den erlagda hyran. Vid värderingen tillämpas vissa schablonmässiga grunder. Till ledning tjänar bl.a. hyrorna i de allmännyttiga företagen och andra uppgifter om det faktiska hyresläget på orten. Det framräknade förmånsvärdet kan sedan jämkas med hänsyn till vissa särskilda förhållanden som kan föreligga i det enskilda fallet. Om det är sannolikt att förmånstagaren inte skulle ha skaffat sig motsvarande förmån om han själv tvingats bestrida kostnaderna, bör enligt riksskatteverkets anvisningar i ämnet (RSV Dt 1986:9) värderingen ske med utgångspunkt i den inbesparing i de personliga levnadskostnaderna som förmånen kan anses ha inneburit.

Hyressättningen för prästernas tjänstebostäder har – som framgår av skatteutskottets betänkanden SkU 1983/84:42 och 1984/85:36 – tidigare medfört vissa problem vid beskattningen. Sedan ett stort antal präster beskattats för förmån av prisbillig bostad har de åsatta taxeringarna utsatts för kritik, bl. a. därför att bedömningen av värderingsfrågorna skiftat från län till län. Därtill kommer att beskattningsfrågorna i flera fall aktualiserats först sedan ett antal år förflutit efter det att tjänsten tillsatts, något som då har kunnat föranleda särskilda svårigheter för de berörda prästerna.

För att komma till rätta med problemen träffade statens arbetsgivarverk och berörda arbetstagarorganisationer den 25 november 1983 en överenskommelse av innebörd att hyran för tjänstebostaden skulle motsvara bruksvärdeshyran för en likvärdig bostad men att hyran inte skulle beräknas för mer än 100 m². De nya reglerna, som har tagits in i förordningen (1961:333) om tjänstebostadshyra för präster, tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1984 och skall enligt särskilda övergångsbestämmelser vara genomförda fullt ut den 1 juli 1987.

I en skrivelse till skattecheferna i länen har riksskatteverket anfört att någon skattepliktig bostadsförmån enligt verkets uppfattning inte längre kommer att uppstå om överenskommelsen följs, och att verket anser att man inte heller för övergångsåren skall beräkna något bostadsförmånsvärde. Enligt skrivelsen anses berörda präster fr. o. m. 1985 års taxering inte längre åtnjuta förmån av bostad.

Skatteutskottet gör härefter följande bedömning:

Enligt vad utskottet erfarit tillämpas reglerna genomgående på det sätt som riksskatteverket rekommenderat. Som utskottet anfört vid tidigare års behandling av denna fråga har således problemen med denna förmånsbeskattning tills vidare bortfallit fr. o. m. 1985 års taxering.

Av det anförda framgår att syftet med motionerna delvis kan anses tillgodosett genom riksskatteverkets rekommendation, eftersom prästerna i de fall där bostaden fortfarande tillhandahålls såsom tjänstebostad inte kommer att beskattas för någon hyresförmån. När upplåtelsen i fortsättning- en sker i form av ett vanligt hyresavtal blir emellertid hyressättningen inte längre bunden av de nuvarande reglerna om tjänstebostadshyra. Om hyran då bestäms till ett lägre belopp än vad som skulle ha följt av nuvarande principer, innebär detta givetvis att man riskerar att de besvärliga skattepro- blem som förelegat tidigare år återkommer. Avsikten med förslaget är emellertid inte att åter möjliggöra en lägre hyressättning, och utskottet förutsätter att hyressättningen i det nya systemet kommer att ansluta till marknadsvärdet.

Som framgår av den tidigare redogörelsen innebär riksskatteverkets rekommendation bl. a. att man i fråga om större bostäder skall bortse från bostadsytor över en gräns på 100 m² och att man i ett övergångsskede också underlåter att beskatta vissa förmånsvärden som fortfarande kan kvarstå även i en del andra fall. Denna ståndpunkt har motiverats av flera skäl. Förslaget torde bl. a. få ses mot bakgrund av det tvång som förelegat för en präst att bosätta sig i en tjänstebostad, även om den i det enskilda fallet framstår som onödigt stor. Med hänsyn härtill kan det för närvarande inte med säkerhet sägas att denna rekommendation gäller även i fråga om bostäder som inte är att betrakta som tjänstebostäder. Utskottet förutsätter dock att denna regel i normalfallet kommer att gälla även i fortsättningen för prästgårdar som inte är tjänstebostäder. Utskottet utgår från att verket snarast kommer att vidta lämpliga åtgärder för att i möjligaste mån kunna få en likformig bedömning av de nya frågeställningar som kan uppkomma i det nya systemet och att verket nogga kommer att följa utvecklingen på detta område.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen och avstyrker de aktuella motionsyrkandena i nu berörda delar. Av det anförda framgår också att utskottet inte finner anledning att förorda någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av personalförbundets skrivelse.

Kulturutskottet kan för sin del helt ansluta sig till den av skatteutskottet gjorda bedömningen.

I sammanhanget vill kulturutskottet framhålla att de personliga förhållandena för församlingspräster starkt kan variera och därmed också behovet av bostadsyta. Således kan även en bostadsyta på 100 m² i enstaka fall vara större än vad som prästen anser behövlig. Detta kan vara fallet exempelvis om prästen är ensamstående eller om hans eller hennes maka eller make har sitt arbete på annan ort. Om ett pastorat har möjlighet att ta individuella hänsyn av angivet slag vid upplåtelse av bostad åt en församlingspräst kan detta naturligtvis ha betydelse för bl. a. rekryteringen till tjänsten. Detta gäller såväl vid upplåtelse av tjänstebostad som bostad som upplåtes genom ett vanligt hyresförhållande. Utskottet erinrar i sammanhanget om att för tjänstebostäder gäller den i det föregående nämnda kungörelsen angående tjänstebostadshyra m. m. Skattemyndigheterna har att i det enskilda fallet ta hänsyn till omständigheter av ovan angivet slag enligt vad som i det föregående redovisats om förmånsbeskattning.

Av det anförda följer enligt utskottets mening att yrkande 1 i motion Kr101 och motion Kr102 inte påkallar någon åtgärd av riksdagen.

Boställsnämnderna

I propositionen föreslås, som inledningsvis angivits, att boställsnämnderna skall avskaffas.

Som bakgrund till bedömningen av detta regeringsförslag må redovisas vad som i huvudsak gäller om förvaltningen av vissa slag av fastigheter som utgör kyrklig jord och om boställsnämndernas uppgifter. Bestämmelserna finns i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord, till vilken anknyter en förordning i ämnet (SFS 1971:860, omtryckt 1976:151) och instruktionen (1971:863) för boställsnämnderna.

Församlingsskyrkas fastighet är kyrklig jord vars avkastning är avsedd till

församlingskyrkas behov. Löneboställe är kyrklig jord vars avkastning är avsedd till avlöning åt församlingspräst i visst pastorat. Fastigheten förvaltas av församlingen resp. pastoratet. Löneboställes skog förvaltas dock av stiftsnämnden. Om församling eller pastorat vill upplåta jorden till jordbruksarrande skall boställsnämnden bestämma villkoren. Vid tvist om arrendevillkoren företräder stiftsnämnden den kyrkliga jorden inför arrendenämnd eller domstol. Boställsnämnden utövar tillsyn över pastoratets förvaltning av löneboställe och prästgård.

Det finns för närvarande 57 boställsnämnder i landet. Antalet bestäms av regeringen. Boställsnämnd utses av länsstyrelsen. Den består av ordförande och två andra ledamöter. Av de senare skall en vara arrendator och den andre, som inte får vara arrendator, skall utses efter förslag av stiftsförbundet av svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund. För närmare uppgifter om boställsnämnderna hänvisar utskottet till propositionen (s. 15 och 72).

Enligt propositionen skall de förvaltningsuppgifter som boställsnämnderna nu har övertas av dem som förvaltar den kyrkliga jorden. Församlingarna och pastoraten skall följaktligen själva få bestämma villkoren för arrendeupplåtelse på de fastigheter som de förvaltar och besluta om vissa dispositionsändringar. Vidare skall den som förvaltar den kyrkliga jorden också få företräda denna, när en arrendenämnd eller en domstol behandlar frågor om arrendevillkor. Det föreslås i propositionen att stiftsnämnderna skall överta boställsnämndernas tillsynsuppgifter.

I tre motioner tas regeringsförslaget i denna del upp till närmare diskussion. I två av motionerna, Kr103 (m) och Kr106 (c, fp, vpk), förordas att frågan om boställsnämndernas avskaffande inte behandlas i förevarande sammanhang. Motionärerna anser att frågan bör tas upp vid behandlingen av det förslag angående ny lokal och regional organisation i svenska kyrkan som skall läggas fram på grundval av 1982 års kyrkokommittés slutförslag (SOU 1986:17 och 18 – Framtid i samverkan). Kyrkokommittén har bl. a. föreslagit att stiftsnämnderna och boställsnämnderna skall ersättas av en egendomsnämnd. I de båda motionerna yrkas avslag på propositionen. I formellt hänseende innebär yrkandet i motion Kr106 avslag även på de övriga ändringar i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord som föreslås i propositionen. I den tredje motionen, Kr107 (s), framförs farhågor för att pastoraten inte kommer att ha den kompetens som behövs för att arrendeersättningen skall bli rättvis och enhetlig. Motionärerna betonar vikten av att, om boställsnämndernas förvaltningsuppgifter överflyttas på pastoraten, garantier skapas för ett bibehållande av den kompetens i handläggningen av arrende frågor som boställsnämnderna för närvarande har.

Utskottet vill erinra om att regeringen avser att – efter hörande av kyrkomötet – förelägga riksdagen ett förslag om ny lokal och regional organisation i svenska kyrkan redan i slutet av innevarande år. Det finns inte skäl att föregripa den allsidiga prövning av organisationen som riksdagen får göra med anledning av den kommande propositionen. Riksdagen bör därför inte i detta sammanhang ta ställning till frågan om avskaffande av boställsnämnderna. Utskottet avstyrker därför regeringens förslag om avskaffande av dessa nämnder. Detta innebär att riksdagen tillstyrker motion Kr103 samt

motion Kr106 i motsvarande del. Propositionens båda lagförslag bör ändras i enlighet med utskottets ställningstagande.

Som en följd av att boställsnämnderna inte nu avskaffas påkallar motion Kr107 inte någon riksdagens åtgärd.

Utskottet tillstyrker de ändringar regeringen föreslagit i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord, vilka inte behandlas i det föregående. Ändringarna innebär främst förenklingar i lagen. I här aktuellt avseende avstyrks motion Kr106. Det bör dock påpekas att motionärerna inte torde ha avsett att motsätta sig dessa lagändringar.

Ändringarna i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord bör träda i kraft vid samma tidpunkt eller – till följd av utskottets ställningstagande då det gäller tjänstebostadsfrågan – den 1 januari 1988.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *tjänstebostadsfrågan*

att riksdagen med anledning av proposition 1986/87:13 och med bifall till motion 1986/87:Kr101 yrkande 2 samt med avslag på motionerna 1986/87:Kr104 yrkande 1 och 1986/87:Kr105 godkänner vad utskottet anfört,

2. beträffande *frågan om avskaffande av boställsnämnderna och vissa förenklingar m. m. i lagen om förvaltning av kyrklig jord*

att riksdagen med anledning av proposition 1986/87:13 och med bifall till motion 1986/87:Kr103 och med anledning av motion 1986/87:Kr106 godkänner vad utskottet anfört,

3. beträffande *lagförslagen*

att riksdagen antar av utskottet i bilaga 2 framlagda förslag till lag om ändring i lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader och lag om ändring i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord,

4. beträffande *prästgårdarnas framtida användning m. m.*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Kr104 yrkande 2,

5. beträffande *frågan om prästernas boendekostnader*

att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Kr101 yrkande 1 och 1986/87:Kr102,

6. beträffande *arrendevärdering av kyrklig jord*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Kr107.

Stockholm den 3 februari 1987

På kulturutskottets vägnar

Ingrid Sundberg

Närvarande: Ingrid Sundberg (m), Ing-Marie Hansson (s), Catarina Rönning (s), Jan-Erik Wikström (fp), Karl Boo (c), Berit Oscarsson (s), Lars Ahlmark (m), Sylvia Pettersson (s), Margareta Mörck (fp), Gunnel Liljegren (m), Erkki Tammenoksa (s), Kerstin Göthberg (c), Alexander Chrisopoulos (vpk), Mats O Karlsson (s) och Torgny Larsson (s).

1. Frågan om avskaffande av boställsnämnderna och vissa förenklingar m. m. i lagen om förvaltning av kyrklig jord (mom. 2)

Ing-Marie Hansson, Catarina Rönnung, Berit Oscarsson, Sylvia Pettersson, Erkki Tammenoksa, Mats O Karlsson och Torgny Larsson (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 9 börjar med "Utskottet vill" och på s. 10 slutar med "januari 1988" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening finns det inte skäl att uppskjuta ställningstagandet till den genom propositionen aktualiserade frågan om avskaffandet av boställsnämnderna. De problem som kan vara förknippade med en överflyttning av nämndernas uppgifter till annat eller andra organ har utförligt belysts genom remissbehandlingen av den promemoria som ligger till grund för regeringsförslaget, och genom kyrkomötets behandling av ärendet. Vid sitt ställningstagande till frågan om ett eventuellt uppskov fäster utskottet särskild vikt vid den bedömning som gjorts av kyrkolagsutskottet i det av kyrkomötet godkända betänkandet i ämnet (KL 1986:1). Nämnda utskott konstaterar att förslaget att avskaffa boställsnämnderna och att låta endast en myndighet på stiftsplanet ha hand om vissa förvaltnings- och tillsynsuppgifter helt ligger i linje med 1982 års kyrkokommittés förslag i dess slutbetänkande. Att redan nu avskaffa boställsnämnderna innebär inte bara en förenkling av den nuvarande förvaltningen, utan även en förenkling av genomförandet av kyrkokommittés förslag i denna del.

Vad härefter angår det sakliga innehållet i regeringsförslaget anser utskottet i likhet med konstitutionsutskottet (se bilaga 3) att de i propositionen anförda skälen för en avveckling av boställsnämnderna (prop. s. 16) och övervägandena angående den valda lösningen i fråga om de kyrkokommunala organ som skall överta boställsnämndernas förvaltnings- och tillsynsuppgifter är övertygande. Förslagen i angivna hänseende har, som framgår av vad ovan redovisats, tillstyrkts av kyrkomötet.

Utskottet tillstyrker således det i propositionen framlagda förslaget till ändringar i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord i vad avser avskaffandet av boställsnämnderna. Även en av regeringen föreslagen ändring i 6 § lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader tillstyrks.

Motion Kr103 samt motion Kr106 i här aktuell del avstyrks således.

Såväl i motion Kr107 som vid uppvaktning av Svenska jordbruksarrendatorers förbund har, som delvis redovisats i det föregående, uttryckts farhågor för att pastoraten vid ett genomförande av regeringsförslaget inte kommer att ha erforderlig kompetens för sina nya uppgifter. Utskottet vill i likhet med konstitutionsutskottet hänvisa till de synpunkter som framförts i propositionen (s. 18) och av kyrkomötet (prop. s. 42). I propositionen hänvisas bl. a. till den möjlighet som pastoraten har att begära bistånd av stiftsnämnderna och hos dem tillgänglig expertis. Det förtjänar också påpekas att det enligt bestämmelser i jordabalken i varje län skall finnas en arrendenämnd med uppgift att medla i arrendetvister och att bl. a. pröva frågor om förlängning av

arrendeavtal vid jordbruksarrende och fastställande av villkoren för sådan förlängning.

Arrendenämnderna skapar genom sina utslag praxis i fråga om avtalsvillkor. Liksom alla andra jordarrendatorer har arrendatorer av kyrklig jord stöd och skydd mot godtycke genom arrendenämndernas verksamhet.

Utskottet utgår från att stiftsnämnderna noggrant överväger vilket behov som kan finnas att ge pastoraten stöd och hjälp i deras nya uppgifter och hur detta behov skall tillgodoses. I överensstämmelse med vad som har anförts i propositionen är det härvidlag viktigt att ett nära samspel sker med pastoraten. Som närmast utvecklas i propositionen kommer naturligtvis behovet av bistånd att starkt variera mellan olika pastorat. Utskottet anser i likhet med konstitutionsutskottet att det inte är erforderligt med någon åtgärd av riksdagen med anledning av motion Kr107.

Utskottet tillstyrker även de ändringar regeringen föreslagit i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord, vilka inte behandlas i det föregående. Ändringarna innebär främst förenklingar i lagen. I här aktuellt avseende avstyrks motion Kr106. Det bör dock påpekas att motionärerna inte torde ha avsett att motsätta sig dessa lagändringar.

Samtliga ändringar i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord bör träda i kraft vid samma tidpunkt eller – till följd av utskottets ställningstagande då det gäller tjänstebostadsfrågan – den 1 januari 1988.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *frågan om avskaffande av boställsnämnderna och vissa förenklingar m. m. i lagen om förvaltning av kyrklig jord* att riksdagen med anledning av proposition 1986/87:13 och med avslag på motionerna 1986/87:Kr103 och 1986/87:Kr106 godkänner vad utskottet anför,

2. Lagförslagen (mom. 3)

Under förutsättning av bifall till reservation 1

Ing-Marie Hansson, Catarina Rönnung, Berit Oscarsson, Sylvia Pettersson, Erkki Tammenoksa, Mats O Karlsson och Torgny Larsson (alla s) anser

att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *lagförslagen* att riksdagen antar de i propositionen framlagda förslagen till lag om ändring i lagen (1070:940) om kyrkliga kostnader och lag om ändring i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord med den ändringen att ikraftträdandetidpunkten bestäms till den 1 januari 1988,

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader

Härigenom föreskrivs att 6 och 23 §§ lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §²

Ur kyrkofonden *bestrides*

Ur kyrkofonden *betalas*

1. sådan kostnad för avlöningsförmåner till präst som regeringen och riksdagen bestämmer,

2. kostnad för pensionsförmån åt präst eller efterlevande till präst enligt bestämmelser som regeringen meddelar eller enligt avtal samt för försäkringsförmån som utgår för präst eller annan kyrkomusiker än skolkantor enligt statlig grupplivförsäkring,

3. förvaltningskostnad enligt regeringens och riksdagens bestämmande för stiftsnämnd och *boställsnämnd samt* för departement eller myndighet där kyrkliga frågor *handlägges*,

3. förvaltningskostnad enligt regeringens och riksdagens bestämmande för stiftsnämnd och för departement eller myndighet där kyrkliga frågor *handläggs*.

4. kostnader för verksamhet som bedrivs av Svenska kyrkans stiftelse för rikskyrklig verksamhet i den omfattning som regeringen bestämmer.

5. annan kostnad för kyrklig verksamhet enligt regeringens och riksdagens bestämmande,

6. anslag till extra utgifter med ett av regeringen och riksdagen bestämt belopp för år, vilket efter regeringens bestämmande får användas till kyrkliga ändamål.

23 §

Pastorat skall tillhandahålla ordinarie församlingspräst tjänstebostad på prästgård eller i bostadslägenhet på annan fastighet, om regeringen bestämmer det.

Ett pastorat får besluta att innehavaren av en tjänst som kyrkoherde eller komminister skall anvisas tjänstebostad. Om tjänsten är tillsatt, får pastoratet meddela eller upphäva ett sådant beslut endast om den som innehar tjänsten samtycker till det.

Pastoratet skall underrätta domkapitlet och stiftsnämnden om beslut enligt första stycket.

Kostnad för tjänstebostad bestrides av pastoratet. Tjänstebostadshyran som församlingspräst betalar tillfaller pastoratet.

Kostnaderna för en tjänstebostad skall betalas av pastoratet. Hyran för tjänstebostaden tillfaller pastoratet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

Vid lagens ikraftträdande skall beslut som regeringen med stöd av äldre bestämmelser har meddelat om skyldighet för ett pastorat att tillhandahålla en ordinarie församlingspräst tjänstebostad upphöra att gälla. Om en ordinarie församlingspräst vid lagens ikraftträdande bor i en anvisad tjänstebostad, upphör dock pastoratets skyldighet att tillhandahålla bostaden först sedan prästen har avgått från sin tjänst och avflyttat eller vid den tidigare tidpunkt som parterna kommer överens om.

¹Lagen omtryckt 1982:379.

²Senaste lydelse 1985:418.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord

KrU 1986/87:8

Bilaga 1

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord

dels att 7, 10, 15, 23 och 30 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 2, 5, 8, 9, 11, 18, 19, 22, 26, 29 och 31 §§ skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 22 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Löneboställe är kyrklig jord vars avkastning är avsedd till avlöning åt församlingspräst i visst pastorat.

Prästgård är kyrklig jord på vilken tjänstebostad är anvisad åt *ordinarie församlingspräst i anledning av att pastorat skall tillhandahålla sådan församlingspräst tjänstebostad enligt beslut som avses i 23 § lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader eller motsvarande äldre bestämmelser. Är tjänstebostad ej längre anvisad på egendomen, blir egendomen löneboställe.*

Församlingskyrkas fastighet är kyrklig jord vars avkastning är avsedd till församlingskyrkas behov.

Prästlönefondsfastighet är kyrklig jord som förvärvats för medel ur prästlönefonder från flera pastorat och vars avkastning är avsedd till avlöning åt församlingspräster i dessa pastorat.

Kyrkofondsfastighet är kyrklig jord vars avkastning *tillföres* kyrkofonden.

Domkyrkas fastighet är kyrklig jord vars avkastning är avsedd till domkyrkas behov.

Prästgård är kyrklig jord på vilken tjänstebostad är anvisad åt *en kyrkoherde eller en komminister. Om tjänstebostad inte längre är anvisad på egendomen, blir egendomen löneboställe.*

Församlingskyrkas fastighet är kyrklig jord vars avkastning är avsedd till församlingskyrkas behov. *Vid tillämpning av 24 och 26 §§ skall även sådan fast egendom på vilken en församlingskyrka av stiftelsekaraktär är uppförd anses som församlingskyrkas fastighet.*

Kyrkofondsfastighet är kyrklig jord vars avkastning *tillföres* kyrkofonden.

Domkyrkas fastighet är kyrklig jord vars avkastning är avsedd till domkyrkas behov. *Vid tillämpning av 24 och 26 §§ skall även sådan fast egendom på vilken en domkyrka av stiftelsekaraktär är uppförd anses som domkyrkas fastighet.*

Biskopsgård är kyrklig jord på vilken tjänstebostad är anvisad åt biskop.

¹Senaste lydelse 1983:402.

5 §²

I varje stift finns en stiftsnämnd *samt boställsnämnder till det antal regeringen bestämmer*. I Stockholms stift *fullgöres dock stiftsnämndens* åligganden av stiftsnämnderna i Uppsala och Strängnäs stift enligt regeringens bestämmande.

Boställsnämnds verksamhetsområde bestäms av regeringen.

8 §

Ledamot av stiftsnämnd *eller boställsnämnd* och ersättare för ledamot förordnas för högst tre år.

9 §³

Löneboställe, med undantag av tillhörande skog, och prästgård förvaltas av pastoratet.

Församlingsskyrkas fastighet förvaltas av församlingen.

Löneboställes skog, prästlönefondsfastighet, kyrkofondsfastighet, domkyrkas fastighet och biskopsgård förvaltas av stiftsnämnden. Lunds domkyrkas fastigheter förvaltas dock av ett särskilt domkyrkoråd.

Regeringen *kan* efter framställning av den som förvaltar den kyrkliga jorden besluta om förvaltning i annan ordning *i fråga om viss sådan kyrklig jord som avses i andra eller tredje stycket*.

Regeringen *får* efter framställning av den som förvaltar den kyrkliga jorden besluta om förvaltning i annan ordning.

11 §⁴

Om tjänstebostad är anvisad *ordinarie församlingspräst* på prästgård, ankommer det på pastoratet att anordna prästgården. *Om pastoratet ej redan har prästgård, skall prästgården efter stiftsnämndens bestämmande läggas på löneboställe eller på annan mark som pastoratet ställer till förfogande. Detsamma gäller om pastoratet vill ersätta prästgård med annan prästgård.*

Om ett pastorat har anvisat en kyrkoherde eller en komminister tjänstebostad på en prästgård, ankommer det på pastoratet att anordna prästgården.

Pastoratet skall underhålla och vid behov nybygga husen på prästgård. Pastoratet svarar för prästgårds skötsel, i den mån detta ej enligt bestämmelser som regeringen meddelar eller enligt avtal ankommer på innehavaren av tjänstebostaden.

²Senaste lydelse 1975:1322.

³Senaste lydelse 1975:1322.

⁴Senaste lydelse 1975:1322.

18 §⁵

I *ärende* som rör upplåtelse av rätt till vattenkraft *företrädes* kyrklig jord som avses i 14 § av kammarkollegiet.

I *ärende* som rör ledningsrätt eller vägrätt *företrädes* kyrklig jord som avses i 14 § av stiftsnämnden även om den ej förvaltas av stiftsnämnden. Detsamma gäller *ärende* som rör naturreservat, naturminne eller bestämmelser till skydd för djurlivet, om ej regeringen bestämmer annat.

I *ärenden* som rör upplåtelse av rätt till vattenkraft *företräds* kyrklig jord som avses i 14 § av kammarkollegiet.

I *ärenden* som rör ledningsrätt eller vägrätt *företräds* kyrklig jord som avses i 14 § av stiftsnämnden även om den ej förvaltas av stiftsnämnden. Detsamma gäller *ärenden* som rör *byggnadsminne, naturvårdsområde, naturreservat, naturminne* eller bestämmelser till skydd för djurlivet om ej regeringen bestämmer annat.

19 §

Dispositionsändring, som ej avser sådan upplåtelse eller sådant godkännande som anges i 17 eller 18 §, prövas *i fråga om löneboställe, med undantag för tillhörande skog, av boställsnämnden och för annan kyrklig jord som avses i 14 §* av den som förvaltar egendomen. *Förändringen* av att ett självständigt jordbruk ej längre är bärkraftigt eller *leder ändringen* till att ett sådant jordbruk ej kan uppehållas, prövas dock frågan alltid av stiftsnämnden.

Dispositionsändring, som ej avser sådan upplåtelse eller sådant godkännande som anges i 17 eller 18 §, prövas av den som förvaltar egendomen. *Om ändringen föränleds* av att ett självständigt jordbruk ej längre är bärkraftigt eller *om ändringen leder* till att ett sådant jordbruk ej kan uppehållas, prövas dock frågan alltid av stiftsnämnden.

Uppsikt över förvaltningen

Tillsyn över förvaltningen

22 §⁶

Uppsikt över pastorats förvaltning av löneboställes jordbruk och av prästgård utövas av boställsnämnden.

Stiftsnämnden *utövar uppsikt* över sådan *annan förvaltning* av kyrklig jord som ej handhas av nämnden.

Stiftsnämnden *har tillsyn* över sådan förvaltning av kyrklig jord som ej handhas av nämnden.

Vid sin tillsyn får stiftsnämnden meddela sådant föreläggande eller förbud som behövs för att denna lag eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter skall efterlevas.

I beslutet om föreläggande eller förbud kan stiftsnämnden utsätta vite.

⁵Senaste lydelse 1975:1322.

⁶Senaste lydelse 1975:1322.

Närmare bestämmelser om uppsikt över förvaltning av kyrklig jord meddelas av regeringen.

Närmare bestämmelser om tillsynen över förvaltningen av kyrklig jord meddelas av regeringen.

26 §⁷

Ersättning som inflyter för kyrklig jord på grund av försäljning, expropriation, upplåtelse av naturtillgång, eller av annan jämförlig anledning skall fonderas, om *ej* annat följer av bestämmelser som regeringen meddelar. Avkastningen skall användas för samma ändamål som jorden varit avsedd för.

Ersättning som inflyter för kyrklig jord på grund av försäljning, expropriation, upplåtelse av naturtillgång, eller av annan jämförlig anledning skall fonderas, om *inte* annat följer av *andra stycket eller* av bestämmelser som regeringen meddelar. Avkastningen skall användas för samma ändamål som jorden varit avsedd för.

Om stiftsnämnden medger det får ett pastorat använda medel som inflyter eller som har influtit på grund av försäljning av en prästgård eller av ett löneboställe, som tidigare har varit prästgård, för anordnande av ny prästgård, ny annan bostad åt en präst eller nya expeditiionslokaler.

29 §

Om talan mot församlings eller pastorats beslut finns bestämmelser i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse.

Bestämmelser om överklagande av beslut av en församling eller ett pastorat finns i lagen (1982:1052) om församlingar och kyrkliga samfundligheter.

31 §⁸

Talan mot stiftsnämnds eller kammarkollegiets beslut enligt denna lag föres genom besvär hos regeringen. Talan mot beslut enligt 21 § om fördelning av vinst eller förlust som avses där föres dock genom besvär hos kammarrätten.

Stiftsnämndens beslut enligt 21 § om fördelning av vinst eller förlust får överklagas hos kammarrätten.

Mot stiftsnämnds beslut i fråga som fullföljts dit får talan föras endast om sådant är tillåtet enligt bestämmelser som meddelas av regeringen.

Stiftsnämndens beslut i övrigt enligt denna lag får överklagas hos kammarkollegiet. Om ärendet är av principiell betydelse eller annars av särskild vikt får kammarkollegiet med eget yttrande överlämna det till regeringen för avgörande.

⁷Senaste lydelse 1975:1322.

⁸Senaste lydelse 1975:1322.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

KrU 1986/87:8

Bilaga 1

Kammarkollegiets beslut i en överklagad fråga får inte överklagas. Kammarkollegiets beslut i övrigt med anledning av det överklagade ärendet eller i andra ärenden enligt denna lag får överklagas hos regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987. Om det vid lagens ikraftträdande har väckts ett ärende vid arrendenämnd eller domstol gäller dock den upphävda 15 § till dess ärendet har slutligt avgjorts.

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader

Häriigenom föreskrivs att 23 § lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Utskottets förslag

23 §

Pastorat skall tillhandahålla ordinarie församlingspräst tjänstebostad på prästgård eller i bostadslägenhet på annan fastighet, om regeringen bestämmer det.

*Kostnad för tjänstebostad bestri-
des av pastoratet. Tjänstebostadshy-
ra som församlingspräst betalar till-
faller pastoratet.*

Ett pastorat får besluta att innehavaren av en tjänst som kyrkoherde eller komminister skall anvisas tjänstebostad. Om tjänsten är tillsatt, får pastoratet meddela eller upphäva ett sådant beslut endast om den som innehar tjänsten samtycker till det.

Pastoratet skall underrätta domkapitlet och stiftsnämnden om beslut enligt första stycket.

Kostnaderna för en tjänstebostad skall betalas av pastoratet. Hyran för tjänstebostaden tillfaller pastoratet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

Vid lagens ikraftträdande skall beslut som regeringen med stöd av äldre bestämmelser har meddelat om skyldighet för ett pastorat att tillhandahålla en ordinarie församlingspräst tjänstebostad upphöra att gälla. Om en ordinarie församlingspräst vid lagens ikraftträdande bor i en anvisad tjänstebostad, upphör dock pastoratets skyldighet att tillhandahålla bostaden först sedan prästen har avgått från sin tjänst och avflyttat eller vid den tidigare tidpunkt som parterna kommer överens om.

¹ Lagen omtryckt 1982:379.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord

KrU 1986/87:8
Bilaga 2

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig
jord

dels att 10 § skall upphöra att gälla,

dels att 2, 9, 11, 18, 22, 23, 26, 29 och 31 §§ skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 22 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Utskottets förslag

2 §¹

Löneboställe är kyrklig jord vars avkastning är avsedd till avlöning åt församlingspräst i visst pastorat.

Prästgård är kyrklig jord på vilken tjänstebostad är anvisad åt *ordinarie församlingspräst i anledning av att pastorat skall tillhandahålla sådan församlingspräst tjänstebostad enligt beslut som avses i 23 § lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader eller motsvarande äldre bestämmelser. Är tjänstebostad ej längre anvisad på egendomen, blir egendomen löneboställe.*

Församlingskyrkas fastighet är kyrklig jord vars avkastning är avsedd till församlingskyrkas behov.

Prästlönefondsfastighet är kyrklig jord vars avkastning är avsedd till församlingspräster i dessa pastorat.

Kyrkofondsfastighet är kyrklig jord vars avkastning *tillföres* kyrkofonden.

Domkyrkas fastighet är kyrklig jord vars avkastning är avsedd till domkyrkas behov.

Biskopsgård är kyrklig jord på vilken tjänstebostad är anvisad åt biskop.

Prästgård är kyrklig jord på vilken tjänstebostad är anvisad åt *en kyrkoherde eller en komminister. Om tjänstebostad inte längre är anvisad på egendomen, blir egendomen löneboställe.*

Församlingskyrkas fastighet är kyrklig jord vars avkastning är avsedd till församlingskyrkas behov. *Vid tillämpning av 24 och 26 §§ skall även sådan fast egendom på vilken en församlingskyrka av stiftelsekaraktär är uppförd anses som församlingskyrkas fastighet.*

jord som förvärvats för medel ur vars avkastning är avsedd till avlöning

Kyrkofondsfastighet är kyrklig jord vars avkastning *tillföres* kyrkofonden.

Domkyrkas fastighet är kyrklig jord vars avkastning är avsedd till domkyrkas behov. *Vid tillämpning av 24 och 26 §§ skall även sådan fast egendom på vilken en domkyrka av stiftelsekaraktär är uppförd anses som domkyrkas fastighet.*

¹Senaste lydelse 1983:402.

9 §²

Löneboställe, med undantag av tillhörande skog, och prästgård förvaltas av pastoratet.

Församlingskyrkas fastighet förvaltas av församlingen.

Löneboställes skog, prästlönefondsfastighet, kyrkofondsfastighet, domkyrkas fastighet och biskopsgård förvaltas av stiftsnämnden. Lunds domkyrkas fastigheter förvaltas dock av ett särskilt domkyrkoråd.

Regeringen *kan* efter framställning av den som förvaltar den kyrkliga jorden besluta om förvaltning i annan ordning i fråga om viss sådan kyrklig jord som avses i andra eller tredje stycket.

Regeringen *får* efter framställning av den som förvaltar den kyrkliga jorden besluta om förvaltning i annan ordning.

11 §³

Om tjänstebostad är anvisad ordinarie församlingspräst på prästgård, ankommer det på pastoratet att anordna prästgården. Om pastoratet ej redan har prästgård, skall prästgården efter stiftsnämndens bestämmande läggas på löneboställe eller på annan mark som pastoratet ställer till förfogande. Detsamma gäller om pastoratet vill ersätta prästgård med annan prästgård.

Om ett pastorat har anvisat en kyrkoherde eller en komminister tjänstebostad på en prästgård, ankommer det på pastoratet att anordna prästgården.

Pastoratet skall underhålla och vid behov nybygga husen på prästgård. Pastoratet svarar för prästgårds skötsel, i den mån detta ej enligt bestämmelser som regeringen meddelar eller enligt avtal ankommer på innehavaren av tjänstebostaden.

18 §⁴

I ärende som rör upplåtelse av rätt till vattenkraft *företredes* kyrklig jord som avses i 14 § av kammarkollegiet.

I ärende som rör ledningsrätt eller vägrätt *företredes* kyrklig jord som avses i 14 § av stiftsnämnden även om den ej förvaltas av stiftsnämnden. Detsamma gäller ärende som rör naturreservat, naturminne eller bestämmelser till skydd för djurlivet, om ej regeringen bestämmer annat.

I ärenden som rör upplåtelse av rätt till vattenkraft *företräds* kyrklig jord som avses i 14 § av kammarkollegiet.

I ärenden som rör ledningsrätt eller vägrätt *företräds* kyrklig jord som avses i 14 § av stiftsnämnden även om den ej förvaltas av stiftsnämnden. Detsamma gäller ärenden som rör *byggnadsminne, naturvårdsområde*, naturreservat, naturminne eller bestämmelser till skydd för djurlivet om ej regeringen bestämmer annat.

² Senaste lydelse 1975:1322.

³ Senaste lydelse 1975:1322.

⁴ Senaste lydelse 1975:1322.

Uppsikt över förvaltningen

Uppsikt över pastorats förvaltning av löneboställes jordbruk och av prästgård utövas av boställsnämnden.

Stiftsnämnden utövar uppsikt över sådan annan förvaltning av kyrklig jord som ej handhas av nämnden.

Närmare bestämmelser om uppsikt över förvaltning av kyrklig jord meddelas av regeringen.

Tillsyn över förvaltningen

22 §⁵

Boställsnämnden har tillsyn över pastorats förvaltning av löneboställes jordbruk och av prästgård.

Stiftsnämnden har tillsyn över sådan annan förvaltning av kyrklig jord som ej handhas av nämnden.

Vid sin tillsyn får boställsnämnden och stiftsnämnden meddela sådant föreläggande eller förbud som behövs för att denna lag eller med stöd av lagen meddelade föreskrifter skall efterlevas.

I beslutet om föreläggande eller förbud kan boställsnämnden och stiftsnämnden utsätta vite.

Närmare bestämmelser om tillsynen över förvaltningen av kyrklig jord meddelas av regeringen.

23 §⁶

Regeringen kan förordna, att uppsikten över förvaltningen av viss sådan egendom som avses i 22 § första stycket skall handhas av stiftsnämnden eller att förvaltningen av viss sådan egendom som avses i 22 § ej skall stå under uppsikt.

Regeringen kan förordna, att tillsynen över förvaltningen av viss sådan egendom som avses i 22 § första stycket skall handhas av stiftsnämnden eller att förvaltningen av viss sådan egendom som avses i 22 § ej skall stå under tillsyn.

⁵ Senaste lydelse 1975:1322.

⁶ Senaste lydelse 1975:1322.

26 §⁷

Ersättning som inflyter för kyrklig jord på grund av försäljning, expropriation, upplåtelse av naturtillgång, eller av annan jämförlig anledning skall fonderas, om *ej* annat följer av bestämmelser som regeringen meddelar. Avkastningen skall användas för samma ändamål som jorden varit avsedd för.

Ersättning som inflyter för kyrklig jord på grund av försäljning, expropriation, upplåtelse av naturtillgång, eller av annan jämförlig anledning skall fonderas, om *inte* annat följer av *andra stycket* eller av bestämmelser som regeringen meddelar. Avkastningen skall användas för samma ändamål som jorden varit avsedd för.

Om stiftsnämnden medger det får ett pastorat använda medel som inflyter eller som har influtit på grund av försäljning av en prästgård eller av ett löneboställe, som tidigare har varit prästgård, för anordnande av ny prästgård, ny annan bostad åt en präst eller nya expeditiionslokaler.

29 §

Om talan mot församlings eller pastorats beslut finns bestämmelser i lagen (1961:436) om församlingsstyrelse.

Bestämmelser om överklagande av beslut av en församling eller ett pastorat finns i lagen (1982:1052) om församlingar och kyrkliga samfundligheter.

31 §⁸

Talan mot stiftsnämnds eller kammarkollegiets beslut enligt denna lag föres genom besvär hos regeringen. Talan mot beslut enligt 21 § om fördelning av vinst eller förlust som avses där föres dock genom besvär hos kammarrätten.

Stiftsnämndens beslut enligt 21 § om fördelning av vinst eller förlust får överklagas hos kammarrätten.

Mot stiftsnämnds beslut i fråga som fullföljts dit får talan föras endast om sådant är tillåtet enligt bestämmelser som meddelas av regeringen.

Stiftsnämndens beslut i övrigt enligt denna lag får överklagas hos kammarkollegiet. Om ärendet är av principiell betydelse eller annars av särskild vikt får kammarkollegiet med eget yttrande överlämna det till regeringen för avgörande.

Kammarkollegiets beslut i en överklagad fråga får inte överklagas. Kammarkollegiets beslut i övrigt med anledning av det överklagade ärendet eller i andra ärenden enligt denna lag får överklagas hos regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1988.

⁷Senaste lydelse 1975:1322.

⁸Senaste lydelse 1975:1322.

1986/87:6 y

om tjänstebostäder för präster och om förvaltningen av kyrklig jord (prop. 1986/87:13) jämte motioner

Till kulturutskottet

Kulturutskottet har berett konstitutionsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1986/87:13 om tjänstebostäder för präster och om förvaltningen av kyrklig jord jämte eventuella motioner.

Med anledning av propositionen har väckts sju motioner.

Utskottet begränsar sitt yttrande över propositionen och de med anledning av denna väckta motionerna till de delar som rör förslaget om de kyrkokommunala boställsnämndernas avskaffande och därmed sammanhängande frågor.

Propositionen

I propositionen föreslås, såvitt nu är i fråga, att boställsnämnderna avskaffas. Enligt förslaget skall boställsnämndernas förvaltningsuppgifter övertas av dem som förvaltar den kyrkliga jorden. Det innebär att församlingarna och pastoraten själva får bestämma villkoren för arrendeupplåtelse på de fastigheter som de förvaltar och besluta om vissa dispositionsändringar. Vidare får den som förvaltar den kyrkliga jorden också företräda denna, när en arrendenämnd eller en domstol behandlar frågor om arrendevillkor.

När det gäller boställsnämndernas nuvarande tillsynsuppgifter föreslås att dessa övertas av stiftsnämnderna.

Förslagen innebär ändringar i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord. I propositionen föreslås vidare vissa förenklingar m. m. i lagen. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1987.

Kyrkomötet

1986 års kyrkomöte har tillstyrkt förslagen.

Motionerna

I tre av motionerna i ärendet berörs förslaget om boställsnämndernas avskaffande och därmed sammanhängande frågor. I motionerna 1986/87:Kr103 av Sven Eric Lorentzon och Arne Svensson (båda m) och 1986/87:Kr106 av Karl Boo m. fl. (c, fp, vpk) förordas att frågan om boställsnämndernas avskaffande inte behandlas i förevarande sammanhang.

Motionärerna anser att frågan bör tas upp vid beredningen av det förslag angående ny lokal och regional organisation i svenska kyrkan som skall läggas fram på grundval av 1982 års kyrkokommittés slutförslag (SOU 1986:17 och 18 – Framtid i samverkan). Kyrkokommittén har där bl. a. föreslagit att stiftsnämnderna och boställsnämnderna skall ersättas av en egendomsnämnd. I de båda motionerna yrkas därför avslag på den del av propositionen som gäller förvaltningen av kyrklig jord. I motion 1986/87:Kr107 av Jan Fransson och Håkan Strömberg (båda s) framförs farhågor över att pastoraten inte kommer att ha den kompetens som behövs för att arrendeersättningen skall bli rättvis och enhetlig. Motionärerna betonar vikten av att, då boställsnämndernas förvaltningsuppgifter överflyttas på pastoraten, garantier skapas för ett bibehållande av den kompetens i handläggningen av arrende frågor som boställsnämnderna för närvarande har. Motionärerna begär ett tillkännagivande härom till regeringen.

Utskottet

De i propositionen anförda skälen för en avveckling av boställsnämnderna (prop. s. 16) och övervägandena angående den valda lösningen i fråga om de kyrkokommunala organ som skall överta boställsnämndernas förvaltnings- och tillsynsuppgifter (prop. s. 17 f.) anser utskottet övertygande. Utskottet delar kyrkomötets uppfattning att ett avskaffande i förevarande sammanhang av boställsnämnderna är en lämplig åtgärd mot bakgrund av 1982 års kyrkokommittés förslag att ersätta nuvarande stifts- och boställsnämnder med en obligatorisk nämnd i varje stift (egendomsnämnd). Det finns inte någon anledning att, såsom föreslagits i motionerna Kr103 och 106, uppskjuta reformen i fråga. Vad gäller de i motion Kr107 framförda farhågorna över att pastoraten, då de övertar vissa av boställsnämndernas uppgifter, inte kommer att ha den kompetens som behövs för att arrendeersättningen skall bli rättvis och enhetlig får utskottet hänvisa till de synpunkter i saken som lämnats i propositionen av föredragande statsråd (prop. s. 18) och av kyrkomötet (prop. s. 42). Utskottet anser det inte erforderligt med det i motionen begärda tillkännagivandet.

Det ovan anförda innebär alltså att utskottet inte har någon erinran mot här behandlad del av propositionen samt att utskottet anser att motionerna Kr103, 106 och 107 bör avstyrkas.

Stockholm den 27 november 1986

På konstitutionsutskottets vägnar

Olle Svensson

Närvarande: Olle Svensson (s), Anders Björck (m), Wivi-Anne Cederqvist (s), Kurt Ove Johansson (s), Bertil Fiskesjö (c), Sture Thun (s), Hans Nyhage (m), Börje StenSSon (fp), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Torgny Larsson (s), Bengt Kindbom (c), Nils Berndtson (vpk), Ulla Pettersson (s), Ingela Mårtensson (fp) och Ove Karlsson (s).

Boställsnämndernas avskaffande

Anders Björck (m), Bertil Fiskesjö (c), Hans Nyhage (m), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Bengt Kindboim (c) och Nils Berndtson (vpk) anser att utskottet under rubriken "Utskottet" på s. 2 bort anföra följande:

Förslaget gällande boställsnämndernas avskaffande innebär bl. a. att församlingarna och pastoraten själva skall bestämma villkoren för arrendeuupplåtelse på de fastigheter som de förvaltar och besluta om vissa dispositionsförändringar. Förslaget avviker från det förslag som lades fram i den promemoria (Ds C 1984:13) Översyn av bestämmelserna om förvaltning av kyrklig jord m. m. som ligger till grund för propositionen. Promemrieförslaget innebar att stiftsnämnderna, inte församlingarna och pastoraten, skulle överta ifrågavarande uppgifter från boställsnämnderna. Nästan samtliga de remissinstanser som yttrade sig över promemorian tillstyrkte detta förslag. Remissinstanserna har således inte haft tillfälle att yttra sig över det förslag i saken som framförts i propositionen.

Ifrån olika håll, inte minst från berörda arrendatorers sida, har med anledning av propositionsförslaget framförts farhågor över att vissa av församlingarna och pastoraten inte kommer att kunna tillförsäkras den kompetens som boställsnämnderna haft vid handläggningen av de ifrågavarande uppgifterna. Detta skulle bl. a. medföra risk för att man i framtiden inte uppnår önskad enhetlighet i fråga om arrendevillkor m. m. Mot bakgrund av det anförda är utskottet inte berett att tillstyrka förevarande förslag. Enligt utskottets mening bör frågan utredas ytterligare i syfte att nå en godtagbar lösning av den aktuella kompetensfrågan. Man bör därför avvakta med reformen gällande boställsnämndernas avskaffande. Som förordats i motionerna Kr103 och 106 bör saken i stället tas upp i lagstiftningsärendet gällande 1982 års kyrkokommittés förslag avseende ny kyrkokommunal organisation på lokal- och stiftsplan m. m.

Sammanfattningsvis anser utskottet således att här behandlad del av propositionen bör avslås samt att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna vad ovan anförts om ytterligare utredning av den ifrågavarande kompetensfrågan.

Särskilt yttrande

Prästernas tjänstebostäder

Anders Björck, Hans Nyhage och Gunnar Biörck i Värmdö (alla m) anför:

Utskottsmajoriteten har valt att begränsa sitt yttrande till de delar i ärendet som rör boställsnämndernas avskaffande och därmed sammanhängande frågor. Enligt vår mening borde utskottet även ha yttrat sig över det i propositionen framlagda förslaget angående prästernas tjänstebostäder. I det följande redogörs kortfattat för detta förslag och därtill hörande motioner. Därefter redovisas våra synpunkter i saken.

I propositionen föreslås att regeringens beslut om skyldighet för pastora-
ten att tillhandahålla tjänstebostad åt ordinarie församlingspräster upphör
att gälla. I stället får pastora-
ten i fortsättningen själva bestämma om de skall
anvisa tjänstebostad åt kyrkoherdar och komministrar. Om en tjänstebostad
anvisas skall domkapitlet liksom nu för särskilda fall kunna befria prästen
från skyldigheten att bo i bostaden. En präst, som vid tidpunkten för
förslaget genomförande bor i en tjänstebostad, skall ha möjlighet att bo kvar
i denna så länge prästen kvarstår i sin tjänst, om inte pastoratet eller prästen
kommer överens om något annat. Förslaget innebär ändringar i lagen
(1970:940) om kyrkliga kostnader. Lagförslaget föreslås träda i kraft den 1
juli 1987.

I fyra av motionerna i ärendet tas upp olika frågor som har samband med
förslaget rörande prästernas tjänstebostäder. Motionärerna motsätter sig
inte förslaget men föreslår vissa kompletteringar m.m. I motionerna
1986/87:Kr101 av Ingrid Sundberg m. fl. (m) och 1986/87:Kr102 av Jan-Erik
Wikström m. fl. (fp) begärs ett tillkännagivande till regeringen av innebörd
bl. a. att de präster som åläggs att bo i tjänstebostad erhåller rimliga
boendekostnader. I motion Kr101 begärs vidare att ikraftträdandet av lagen
om ändring i lagen om kyrkliga kostnader flyttas fram till den 1 januari 1988. I
motionerna 1986/87:Kr104 av Gunhild Bolander (c) och 1986/87:Kr105 av
Karl Boo och Kerstin Göthberg (båda c) begärs att riksdagen beslutar om en
regel i nyssnämnda lag enligt vilken pastora-
ten åläggs att erbjuda präst
tjänstebostad. Sådant åliggande skall dock endast föreligga, enligt motion
Kr104, i det fall att hyresmarknad på orten saknas och, enligt motion Kr105, i
fråga om präst på landsbygden. I motion Kr104 begärs vidare att frågan om
prästgårdarnas framtid och pastoratens kostnader för prästgårdar som inte
längre är tjänstebostad utreds av regeringen.

Vi får för egen del anföra följande. Den föreslagna ordningen torde på sikt
komma att medföra att en betydande del av de nuvarande tjänstebostäderna
kommer att avvecklas. Enligt vår mening är det angeläget, såsom framhållits
i motionerna Kr101 och 102, att tillse att de präster som efter ikraftträdandet
kommer att bo i tjänstebostad får rimliga boendekostnader. Detta innebär
bl. a. att man vid hyressättningen måste beakta de nackdelar som är
förknippade med boende i gamla prästgårdar. För det fall att hyran inte är
marknadsmässig får förmånsvärdet inte sättas för högt. Det anförda bör ges
regeringen till känna. Vi ansluter oss vidare till yrkandet i motion Kr101 om
att ikraftträdandet av de föreslagna ändringarna i lagen om kyrkliga
kostnader framflyttas sex månader, dvs. till den 1 januari 1988. Förskjutning-
en är nödvändig för att man skall hinna med den kulturhistoriska inventering
av prästgårdsbeståndet som för närvarande pågår. Härtill kommer att ett
ikraftträdande vid annan tidpunkt än helårsskifte medför olika olägenheter
från skatterättslig synpunkt.

Ärendet i övrigt i förevarande del föranleder inga ytterligare synpunkter
från vår sida.

1986/87:2 y

om tjänstebostäder för präster och om förvaltningen
av kyrklig jord (prop. 1986/87:13)

Till kulturutskottet

Kulturutskottet har anhållit om yttrande från skatteutskottet över proposition 1986/87:13 om tjänstebostäder för präster och om förvaltningen av kyrklig jord och över de motioner som väckts i ärendet. Vid remissen har kulturutskottet fogat en kopia av en från Svenska kyrkans personalförbund inkommen skrivelse.

Propositionen berör bl. a. reglerna om tjänstebostäder för präster och tangerar därmed även frågan om beskattning av förmån av bostad. Även vissa av de aktuella motionsyrkandena – yrkande 1 i motion Kr101 av Ingrid Sundberg m. fl. (m) och motion Kr102 av Jan-Erik Wikström m. fl. (fp) – liksom personalförbundets skrivelse har beröring med denna skattefråga. Övriga delar av ärendet faller utanför skatteutskottets ämnesområde och kommer därför inte att tas upp i yttrandet.

Pastoraten är för närvarande skyldiga att tillhandahålla tjänstebostad åt ordinarie församlingspräster, om regeringen bestämmer det. Avsikten är att denna skyldighet skall upphöra fr. o. m. den 1 juli 1987. I fortsättningen får pastoraten själva bestämma om innehavaren av en tjänst som kyrkoherde eller komminister skall anvisas tjänstebostad. Om en ordinarie församlingspräst vid lagens ikraftträdande bor i en anvisad tjänstebostad, får tjänstebostadsförhållandet dock avvecklas först sedan prästen har avgått från sin tjänst och avflyttat eller vid den tidigare tidpunkt som parterna kommer överens om. Pastoratens möjligheter att själva bestämma i denna fråga begränsar sig också i framtiden till tjänster som inte är tillsatta. Ett beslut av pastoratet att tillhandahålla eller icke tillhandahålla tjänstebostad får sedan tjänsten väl är tillsatt inte ändras annat än om den som innehar tjänsten samtycker till detta.

Om tjänstebostad anvisas är prästen i princip skyldig att bosätta sig i denna. Domkapitlet kan emellertid i särskilda fall befria prästen härifrån. Reglerna i dessa hänseenden skall enligt förslaget kvarstå.

Det kan förutses att pastoraten även efter en avveckling av tjänstebostads-systemet i viss utsträckning kommer att hyra ut prästgårdar och andra bostäder som pastoraten disponerar till präster. Som exempel nämns i propositionen att en präst som innehar en tjänstebostad kan få rätt till förlängning av hyresavtalet om tjänstebostadsförhållandet upphör. I många andra fall torde det även fortsättningsvis komma att framstå som ett önskemål att pastoraten kan hyra ut lediga prästgårdar och andra bostäder till präster för att de skall kunna bosätta sig i församlingen. I sammanhanget

uttalas i propositionen (s. 13) att reglerna om tjänstebostadshyra inte längre gäller när bostaden upphör att vara tjänstebostad. Detta innebär enligt vad som anförs i propositionen att prästen antingen får betala marknadsmässig hyra för hela bostaden eller, om hyran sätts för lågt, att han utsätts för risken av oförutsedda skatteeffekter.

De aktuella yrkandena i motionerna Kr101 och Kr102 innebär att riksdagen bör uttala att hyreskostnaderna för präster som tvingas bo i tjänstebostäder bör begränsas utan att negativa effekter i form av beskattning av förmån av bostad skall behöva uppkomma.

Personalförbundet har tolkat det nyss återgivna uttalandet i propositionen så att präster som anvisats tjänstebostad och präster som behor prästgårdarna frivilligt kan komma att behandlas olika vid beskattningen. Enligt förbundets mening är det angeläget att beskattningsfrågan regleras i skattelagstiftningen.

Gällande beskattningsregler innebär att förmån av bostad som tillhandahålls av arbetsgivaren skall redovisas såsom inkomst av tjänst. Förmånens värde beräknas i allmänhet till vad som motsvarar marknadsvärdet (ortens pris) för liknande bostäder, efter avdrag för den erlagda hyran. Vid värderingen tillämpas vissa schablonmässiga grunder. Till ledning tjänar bl. a. hyrorna i de allmännyttiga företagen och andra uppgifter om det faktiska hyresläget på orten. Det framräknade förmånsvärdet kan sedan jämkas med hänsyn till vissa särskilda förhållanden som kan föreligga i det enskilda fallet. Om det är sannolikt att förmånstagaren inte skulle ha skaffat sig motsvarande förmån om han själv tvingats bestrیدا kostnaderna, bör enligt riksskatteverkets anvisningar i ämnet (RSV Dt 1986:9) värderingen ske med utgångspunkt i den inbesparing i de personliga levnadskostnaderna som förmånen kan anses ha inneburit.

Hyressättningen för prästernas tjänstebostäder har – som framgår av utskottets betänkanden SkU 1983/84:42 och 1984/85:36 – tidigare medfört vissa problem vid beskattningen. Sedan ett stort antal präster beskattats för förmån av prisbillig bostad har de åsatta taxeringarna utsatts för kritik bl. a. därför att bedömningen av värderingsfrågorna skiftat från län till län. Därtill kommer att beskattningsfrågorna i flera fall aktualiserats först sedan ett antal år förflutit efter det att tjänsten tillsatts, något som då har kunnat föranleda särskilda svårigheter för de berörda prästerna.

För att komma till rätta med problemen träffade statens arbetsgivarverk och berörda arbetstagarorganisationer den 25 november 1983 en överenskommelse av innebörd att hyran för tjänstebostaden skulle motsvara bruksvärdeshyran för en likvärdig bostad men att hyran inte skulle beräknas för mer än 100 kvm. De nya reglerna, som har tagits in i förordningen (1961:333) om tjänstebostadshyra för präster, tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1984 och skall enligt särskilda övergångsbestämmelser vara genomförda fullt ut den 1 juli 1987.

I en skrivelse till skattecheferna i länen har riksskatteverket anfört att någon skattepliktig bostadsförmån enligt verkets uppfattning inte längre kommer att uppstå om överenskommelsen följs och att verket anser att man inte heller för övergångsåren skall beräkna något bostadsförmånsvärde.

Enligt skrivelsen anses berörda präster fr. o. m. 1985 års taxering inte längre åtnjuta förmån av bostad.

KrU 1986/87:8

Bilaga 4

Enligt vad utskottet erfarit tillämpas reglerna genomgående på det sätt som riksskatteverket rekommenderat. Som utskottet anfört vid tidigare års behandling av denna fråga har således problemen med denna förmånsbeskattning tills vidare bortfallit fr. o. m. 1985 års taxering.

Av det anförda framgår att syftet med motionerna delvis kan anses tillgodosett genom riksskatteverkets rekommendation, eftersom prästerna i de fall där bostaden fortfarande tillhandahålls såsom tjänstebostad inte kommer att beskattas för någon hyresförmån. När upplåtelsen i fortsättningen sker i form av ett vanligt hyresavtal blir emellertid hyressättningen inte längre bunden av de nuvarande reglerna om tjänstebostadshyra. Om hyran då bestäms till ett lägre belopp än vad som skulle ha följt av nuvarande principer, innebär detta givetvis att man riskerar att de besvärliga skatteproblemen som förelegat tidigare år återkommer. Avsikten med förslaget är emellertid inte att åter möjliggöra en lägre hyressättning, och utskottet förutsätter att hyressättningen i det nya systemet kommer att ansluta till marknadsvärdet.

Som framgår av den tidigare redogörelsen innebär riksskatteverkets rekommendation bl. a. att man i fråga om större bostäder skall bortse från bostadsytor över en gräns på 100 kvm och att man i ett övergångsskede också underlåter att beskatta vissa förmånsvärden som fortfarande kan kvarstå även i en del andra fall. Denna ståndpunkt har motiverats av flera skäl. Förslaget torde bl. a. få ses mot bakgrund av det tvång som förelegat för en präst att bosätta sig i en tjänstebostad, även om den i det enskilda fallet framstått som onödigt stor. Med hänsyn härtill kan det för närvarande inte med säkerhet sägas att denna rekommendation gäller även i fråga om bostäder som inte är att betrakta som tjänstebostäder. Utskottet förutsätter dock att denna regel i normalfallet kommer att gälla även i fortsättningen för prästgårdar som inte är tjänstebostäder. Utskottet utgår från att verket snarast kommer att vidta lämpliga åtgärder för att i möjligaste mån kunna få en likformig bedömning av de nya frågeställningar som kan uppkomma i det nya systemet och att verket nog kommer att följa utvecklingen på detta område.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen och avstyrker de aktuella motionsyrkandena i nu berörda delar. Av det anförda framgår också att utskottet inte finner anledning att förorda någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av personalförbundets skrivelse.

Stockholm den 13 januari 1987

På skatteutskottets vägnar

Jan Bergqvist

Närvarande: Jan Bergqvist (s), Knut Wachtmeister (m), Bo Forslund (s), Stig Josefson (c), Torsten Karlsson (s), Britta Bjelle (fp), Karl Björzén (m), Bruno Poromaa (s), Tommy Franzén (vpk), Sverre Palm (s), Kjell Nordström (s), Gunnar Nilsson (s), Leif Olsson (fp), Marianne Andersson (c) och Margit Geniser (m).

Innehållsförteckning

KrU 1986/87:8

Sammanfattning	1
Propositionen	1
Motionerna	2
Ärendets beredning	2
Utskottet	2
Prästernas tjänstebostäder	3
Boendekostnaderna för församlingsprästerna	6
Boställsnämnderna	8
Hemställan	10
Reservationer	11
Bilagor	
1. I propositionen framlagda förslag till lag om ändring i lagen (1970:940) om kyrkliga kostnader och lag om ändring i lagen (1970:939) om förvaltning av kyrklig jord	14
2. Av utskottet framlagda lagförslag	18
3. Konstitutionsutskottets yttrande 1986/87:6 y	19
4. Skatteutskottets yttrande 1986/87:2 y	23

